

JOSEF KOPTA (1894–1962)

Pracovní list úroveň A

I. České středohoří, domov, rodina

Josef Kopta se narodil v Libochovicích, v rodině Václava Kopty. V rodném městě prožil dětství a mládí, později žil v Praze, ale do Českého středohoří se stále vracel. Jako voják rakousko-uherské armády a později legionář se dostal na Ukrajinu a do Ruska, které prošel až na Dálný východ, do Vladivostoku. Navštívil také Japonsko.

a) Rodina, rodné Libochovice

Závod založen r. 1891.

Václav Kopta v Libochovicích

doporučuje přízni ct. obecnstva města a okolí svůj

závod krejčovský.

Přesná obsluha. Levné ceny.

Stálý výběr modních látek všech druhů.

Školní a pracovní obleky velmi levné.

Zdroj: Blogger Libochovičák. In: *Libochovické listy*, 10. 12. 2013. Dostupné na:
<http://www.libochovice.blogspot.de/2013/12/osobnosti-libochovic-kopta-josef.html>. [19. 11. 2014].

- *Jak se jmenoval majitel obchodu a čím byl?*
- *Co vyráběl? Napiš sloveso, které tuto činnost popisuje.*
- *Za jaké ceny nabízel závod své zboží? Vyjádři opačný význam.*
- *Jak dlouho už fungoval závod, když se narodil majitelův syn Josef?*

Práce s internetem

- Najdi na internetu informace o Libochovicích. Čím je město zajímavé?
- V Libochovicích se narodila ještě jedna další významná osobnost. Zjisti, o koho se jedná a čím se tento člověk vyznamenal. Kde se můžeme s jeho jménem setkat dnes?

b) České středohoří, domov

75. Hazmburk u Libochovic, 1952. 26 × 110 cm. Lavírované barevné tuše

Zdroj: Berka Čestmír. *Emil Filla. Krajina Českého středohoří*. Praha: SNKLU, 1964, s. 101.

- Co obraz znázorňuje?
- Kdo je jeho autorem?

1. Práce s ukázkami

Dobrodružná trilogie Modrý námořník obsahuje tři příběhy: Marnotratná pouť, Zlatá sopka a Věčný pramen. První díl se odehrává po roce 1905 a pojednává o dobrodružné plavbě žáka důstojnické školy Jaroslava Bogara na křižníku Tegetthof. Ve druhé knize se setkáváme s ruským inženýrem, který uteče do Číny a později žije ve Vladivostoku. Na konci třetí části (příběh mongolského lámy) znovu potkáváme Jaroslava Bogara, když se vrací domů do Českého středohoří. Tento kraj byl také domovem Josefa Kopty. Při psaní trilogie autor vycházel i ze svých vlastních zkušeností a zážitků z období působení v československých legiích.

Dokument 1

V Koptově díle najdeme daleký, širý svět, ale je v něm i rodný kraj (...) Středohoří, s dramatickými protiklady výšek a údolí, „krajina (...)“, jak ji v posledních letech života maloval a nazval Emil Filla. (...)

Zdroj: Šanda Jaroslav. Doslov: Kopta Josef. In: Kopta Josef. *Modrý námořník*. Vydání 2. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 409 a 410.

- *O čem Josef Kopta psal?*
- *Odkud spisovatel pocházel a do kterých zemí se dostal? Pracuj i s medailonkem.*

Dokument 2

Sjezdili jsme již skoro celé Čechy a otec stále ještě věří, že (...) najdeme tu vysněnou krajinu.“ Našel ji u Středohoří, kde si zakoupil menší statek, a byl nadmíru spokojen. (...) Vesnice Novosady ležela v utěšené rovině, která byla na východě a na severu přerušena modrým Středohořím, (...) na východě měl protějšek v (...) Řípu. Řeka (...) byla vzdálena od vesnice asi deset minut a cesta k ní vedla (...) štěpnicemi, které zásobovaly ovocem zejména Drážďany a Lipsko (...).

Zdroj: Kopta Josef. *Modrý námořník*. Vydání 2. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 9.

- *Jak se jmenovala vesnice v ukázce, kde ležela a jak daleko od ní bylo k řece?*
- *Co rostlo ve štěpnicích, tj. v ovocných sadech?*
- *Nejprve najdi v textu a potom popiš vlastními slovy krajinu, v níž se vesnice nacházela.*
- *Které světové strany se v textu objevují? Dokážeš vyjmenovat zbývající?*

2. Práce s medailonkem Josefa Kopty a s mapou

- *Znovu si přečti medailonek Josefa Kopty, zaměř se na místa, která jsou spojena s jeho mládím.*
- *Potom najdi České středohoří na mapě České republiky. V kterých krajích se rozkládá?*
- *Najdi následující dominanty tohoto regionu, o nichž je zmínka v životopise, ale i v knihách Josefa Kopty:*

<i>Milešovka</i>	<i>Mělník</i>
<i>Říp</i>	<i>Labe</i>
<i>Hazmburk</i>	<i>Ohře</i>
<i>Litoměřice</i>	

- *Vyjmenuj kraje České republiky a jejich krajská města.*

3. Říp pod drobnohledem

Zdroj: Wikimedia Commons, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hora_Rip_01.jpg. [5. 12. 2014]. Upraveno.

Práce s internetem:

- *Jak se nazývá hornina Řípu?*
- *S vrchem Říp je spojována pověst o příchodu Čechů. Víš, kdo je jejím autorem?*
- *Z vrchu Říp pochází jeden ze základních kamenů Národního divadla.*

Zdroj: Wikimedia Commons, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha_Narodni_divadlo.jpg. [5. 12. 2014]. Upraveno.

- *Ve kterém městě můžeme tuto budovu najít?*
- *Jak se jmenuje řeka, která protéká hledaným městem?*

II. Mateřský jazyk. Brána jazyků dokořán

Zřejmě nejvýznamnějším a nejznámějším dílem Josefa Kopty je trilogie Třetí rota (Třetí rota, Třetí rota na magistrále a Třetí rota doma).

Trilogie je typickým dílem takzvané legionářské literatury. Josef Kopta popisuje osudy legionářů v Rusku, jejich roli při vzniku Československa i návrat do vlasti.

Autor neměl ze svého života v legiích žádné poznámky ani deníky. Když začal v říjnu roku 1923 psát, vycházel tedy jen ze svých vzpomínek.

V první ukázce se seznámíme s jedním z legionářů, druhá ukázka představuje jednu situaci ze života legionářů.

Dokument 1

„Ty jsi Čech?“ zeptal se Rosenkrance. „Jsem zcela česky vychován, bratře poručíku. V Praze. Otec je žid, matka Američanka. (...)

(...) Kulturně jsem byl vychován více po česku. Až do šestnácti let jsem se pohyboval výhradně mezi pražskými Němci (...). Byl jsem něco jako ono pražské (...) češství a ještě s příměskem světoobčanství, které jsem zdědil po matce a několika zájezdy do Anglie a Ameriky ještě posílil.“ (...)

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 137 a 140.

- *Co se v ukázce dozvíš o rodičích Alana Rosenkrance?*
- *Které národy a země najdeš v ukázce?*
- *Kolik jazyků asi ovládal Alan Rosenkranc?*
- *Jak dlouho žil Rosenkranc mezi Němci a kde to bylo?*
- *Vyrůstáš ty osobně s více jazyky? Jak mluvíš doma, ve škole?*

Dokument 2

Jeřábek poslal Mizinu do města, aby obstaral rakev. Řekl mu: „objednáš rakev, ale Rusům musíš říci, že mají udělat hrob.“ Mizina tomu ovšem rozuměl jinak. Nevěděl, že se rusky řekne rakev grob, a tak se domníval, že má objednat zvlášť rakev a zvlášť hrob.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 168.

- *Které dva jazyky se objevují v ukázce? Najdi jedno slovo, které je v ukázce uvedeno ve dvou jazycích, a řekni, jestli u nich vidíš nějaký rozdíl nebo naopak podobnost.*
- *Vysvětli česká slova rakev a hrob.*

III. Válka, bitva u Zborova, legie, vznik Československa

Josef Kopta narukoval do rakousko-uherské armády 28. října 1914. Přesně o čtyři roky později došlo k jedné z nejvýznamnějších událostí v dějinách českého národa – ke vzniku samostatného Československa.

Během války byl Josef Kopta v roce 1915 zajat, roku 1917 vstoupil do československých legií. S těmi absolvoval i takzvanou „sibiřskou anabázi“. Domů se vrátil v roce 1920. Během svého působení v československých legiích se Kopta zúčastnil i bitvy u Zborova, která se udála 2. července 1917.

Dokument 1: Stráž před Zborovem

*Z hlubiny zákopů křivolakých
vyplovám tiše
jak hvězda
z oblaků.*

*Přede mnou
modravou tmou
nepřítel blouznivé oblouky píše,
za mnou jak dítě pokojně dýše
brigáda vojáků.*

(...)

*Zítř, až polnice zazní,
půjdeme mřít
za tebe, domovino,
s veselým čelem!*

(...)

*Z dějinných hlubin jsme vzešli
staleté bolesti mstít,
a všechny nás zkoste!*

*Vstaneme noví a věční,
budeme jiskřivě kvést
jak nesmírná oblaka hvězd
nad dějinami.*

Zdroj: Kopta Josef. Stráž před Zborovem. In: *Československý legionář*. Praha: František Maisner, 29. 6. 1923, ročník V., číslo 26, s. 1.

- *V jaké části dne se odehrává děj básně?*
- *Kdo je hrdina básně, kde je a jaký má úkol?*
- *Co v té době dělají ostatní vojáci?*

- *Za co a proti komu bojovali vojáci v básni a kdo to byl? K odpovědi můžeš použít i internet.*
- *Jaký výsledek bitvy si voják představuje?*

Dokument 2: Třetí rota, úvod do vyprávění

*Nemohu vám říci, na které trati ta vesnice ležela, poněvadž tudy železnice nevedla. Nemohu vám také říci, jak se jmenovala, poněvadž takových vesnic bylo mnoho a o všech by se mohlo vyprávět totéž. (...) ukrajinská vesnice! Jedna jako druhá. (...)
Máme počátek roku sedmnáctého. Konec ledna.*

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 11.

- *V které zemi začíná vyprávění příběhů Třetí roty? Dozvíme se z textu konkrétní název vesnice?*
- *Co ve vesnici chybělo?*
- *Kdy se příběh odehrává – urči rok, měsíc a roční období.*

Dokument 3: Třetí rota

Češi tu musí být každou chvíli. (...) To uvidíte vojáky! (...) Slavní hoši to jsou. (...) Bijí se společně s námi, chtějí svrhnout svého cara, který je Němec a Slovany by nejraději všechny uškrtil. Chtěl, aby stříleli do nás, ale oni přešli s puškami k nám! (...) Dej sem pušku, bratře, s tebou půjdu bok po boku německého cara porazit a pro Slovany svobodu vybojovat!

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 13.

- *Kdo a o kom v ukázce mluví?*
- *Co vysvětluje věta: „Chtěl, aby stříleli do nás, ale oni přešli s puškami k nám!“?*
- *Vojáci mají porazit „německého cara“. Je to správné označení?*

Dokument 4: Hymna

Obecenstvo zůstávalo státi a vyčkávalo české hymny (...). Hoši ji zaspívali až nadmíru tesklivě. (...) plačtivá a melancholická Kde domov můj? byla (...) historickým dokumentem, vzpomínkou a (...) pojítkem mezi nimi a domovem.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 208.

- *Na co čekalo obecenstvo a co při tom dělalo?*

- *Jak se jmenuje česká hymna a jak ji autor ukázky popisuje? Najdi v textu.*
- *Jsou vojáci daleko od domova? Myslíš, že se jim stýská? Najdi odpověď v textu.*

Dokument 5: Čas loučení a návratu

Jak to bolí, nevýslovně bolí: my odjíždíme a osiří ty hroby, v jejichž klínu vyhaslé oči spí, (...) nemůže se ruka zvednout k poslednímu pozdravu na rozloučenou a jen ta jemná píseň větru, (...) nad (...) hřbitovem, šeptá nám v cestu: Jedťe, jedťe, bude vás ještě doma zapotřebí.

Zdroj: Kopta Josef. Dokumentace čs. legie v Rusku. In: Československý denník¹. Kyjev: Československá národní rada, 11. 5. 1920. Dostupnost: Fond Josef Kopta, Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha.

- *Kdo jsou odjíždějící a s kým se loučí?*
- *Co při tom prožívají?*
- *Kdo říká vojákům, že mají jet? Říká to nahlas?*
- *Co a kde čeká na vojáky?*

Práce se zvukovou nahrávkou

- *Poslechni si rozhovor s Josefem Koptou z roku 1937:*
<http://rebel.radio.cz/mp3/podcast/cz/zarchivu/070617-josef-kopta-o-svych-knihach.mp3>. [5. 12. 2014].

Část 1:04–1:41

- *Tato část obsahuje informace ke vzniku Třetí roty. Jaký materiál měl Josef Kopta k dispozici, když začal psát první díl trilogie?*

Část 2:23–3:26

- *Co pro Josefa Koptu znamenalo působení v čs. legiích?*
- *S jakými lidmi se v legiích setkal?*

¹ Slovo denník je zde psáno se zdvojenou souhláskou -nn-. Dříve se tak psala podstatná jména odvozená od přídavných jmen. V současné češtině se slovo deník píše s jedním -n-. Místo vydání se měnilo dle postupu legií na východ.

Část 3:27–4:15

- *Co říká Kopta o Češích v Rakousku-Uhersku? Co říká o legiích?*
- *Vymysli další otázky, které bys Josefu Koptovi položil ty.*

IV. Shrnutí

Doplňovačka

Josef Kopta se narodil v

V jeho díle se často setkáváme s rodným krajem, který se nazývá

Kopta vstoupil do čs. legií v roce Ve stejném roce se odehrála i významná bitva

Románová trilogie ze života legionářů se jmenuje

S československými legiemi se Josef Kopta dostal daleko od domova, až doa na

JOSEF KOPTA

////////////////////////////////////
© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>. Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014.